

This Question Paper consists 42 questions and 8 printed pages.

अस्मिन् प्रश्नपत्रे 42 प्रश्नाः एवम् 8 मुद्रित पृष्ठाः सन्ति ।

Roll No.

अनुक्रमाङ्कः

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Code No. 60/S/A

कूट सं.

Set - **A**

SANSKRIT

संस्कृतम्
(209)

Day and Date of Examination

(परीक्षादिवसः दिनाङ्कश्च)

Signature of Invigilators

(निरीक्षकयोः हस्ताक्षरम्)

1.

2.

सामान्य अनुदेशाः :

- 1 अनुक्रमाङ्कः प्रश्नपत्रस्य प्रथमपृष्ठे अवश्यमेव लेखनीयः ।
- 2 निरीक्ष्यताम् यत् प्रश्नपत्रस्य पृष्ठसंख्या प्रश्नानां संख्या च प्रथमपृष्ठस्य शीर्षे मुद्रितसंख्यानुसारमेव अस्ति । प्रश्नाः क्रमानुसारमेव सन्ति ।
- 3 वस्तुनिष्ठप्रश्नेषु (A), (B), (C) वा (D) विकल्पेषु कोऽपि एकम् उत्तरं चित्वा पृथक् रूपेण प्रदत्ते उत्तर-पुस्तिकांमध्ये लिखेत् ।
- 4 वस्तुनिष्ठप्रश्नसहितं सम्पूर्णप्रश्नपत्रस्य उत्तराणि निर्धारितसमये एव लेखनीयानि ।
- 5 उत्तरपुस्तिकायां परिचयचिह्नम् अथवा कुत्रापि निर्दिष्टस्थानेतरस्थलेषु अनुक्रमाङ्कलेखनं सर्वथा वर्जितम् अस्ति ।
- 6 स्व-उत्तरपुस्तिकायां प्रश्नपत्रस्य कूट(कोड) संख्या 60/S/A - A अवश्यं लेखनीया ।

SANSKRIT

संस्कृतम्
(209)

समयः होरात्रयम्]

[पूर्णाङ्काः : 100

निर्देशाः :

- (1) अस्मिन् प्रश्नपत्रे द्विचत्वारिंशत् प्रश्नाः सन्ति ।
- (2) प्रत्येकम् प्रश्नस्य समक्षम् अङ्काः सूचिताः ।
- (3) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः ।

खण्ड – क

1	योगेन किं रक्ष्यते ?	1
(A)	सत्यम्	(B) धर्मः
(C)	विद्या	(D) कुलम्
2	शुनः कति गुणाः ज्ञातव्याः ?	1
(A)	त्रयः	(B) चत्वारः
(C)	पञ्च	(D) षट्
3	भरतः रामं प्रसादयितुम् कुत्र आगतः ?	1
(A)	चित्रकूटे	(B) भरद्वाजाश्रमे
(C)	गंगातटे	(D) अयोध्यायाम्
4	वासरान्ते किं पिबेत् ?	1
(A)	तक्रं	(B) पयः
(C)	वारि	(D) उष्णजलम्
5	स्वाध्यायाभ्यसनं कीदृशं तप उच्यते ?	1
(A)	सात्त्विकम्	(B) राजसम्
(C)	शारीरम्	(D) वाङ्मयम्
6	'बोपदेवः शिलाखण्डे किम् अपश्यत ?' अत्र रेखांकित पदे का विभक्तिः ?	1
(A)	प्रथमा	(B) तृतीया
(C)	सप्तमी	(D) पञ्चमी

- 7 'कार्याणि उद्योगेन सिध्यन्ति' इत्यत्र 'कार्याणि' पदस्य कः मूलशब्दः ? 1
 (A) क्रिया (B) कार्य
 (C) कर्म (D) कारि
- 8 'दैत्यानामधिपः शक्रः अभवत्' अत्र अभवत् क्रियापदे कः लकारः ? 1
 (A) लट् (B) लोट्
 (C) लङ् (D) लृट्
- 9 'दौवारिकः संन्यासिनं दुर्गाध्यक्षस्य समीपे नेतुम् इच्छति।' अत्र रेखांकित पदे कः मूलशब्दः ? 1
 (A) संन्यस् (B) संन्यासिन्
 (C) संन्यास् (D) संन्यासी
- 10 मत्स्यौ किं त्यक्त्वा अन्यत्र गतौ ? 1
 (A) ग्रामं (B) वनं
 (C) हृदं (D) परिवारम्
- 11 वृक्षेभ्यः कं शिक्षाद्वयं गृह्णीयात् ? 1+1=2
- 12 (i) भास्कराचार्यस्य जन्म कस्यां शताब्द्याम् अभवत् ? 1+1=2
 (ii) भुवः परिधिः कियान् वर्तते ?
- 13 (i) कयोरपि द्वयोः ज्योतिर्विदोः नामानि लिखत । 1+1=2
 (ii) रामेण कस्य वधार्थं समयः कृतः ?
- 14 अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत - 1×3=3
 कण्वः - वत्से ! अलं रुदितेन । स्थिराभव । इतः पन्थानम् आलोकय । अस्मिन्
 नतोनन्तमार्गे ते पदानि विषमीभवन्ति ।
 शङ्करवः - भगवन् ! ओदकान्तं स्निग्धोजनोऽनुगन्तव्य इति श्रूयते । तदिदं सरस्तीरम्,
 अत्र सन्दिश्य प्रतिगन्तुमर्हति भवान् ।
 कण्वः - शकुन्तले ! त्वं गुरुन् शुश्रूषस्व, परिजनेषु बाहुल्येन उदाराभव । समृद्धिषु
 अगर्विता भव । एवं आचरन्त्यः युवतयः गृहिणीपदं यान्ति ।
 गौतमी - जाते ! एतत् खलु सर्वम् अवधारय ।
 शकुन्तला - तात ! कथम् उन्मूलिता चन्दनलतेव देशान्तरे जीवितं धारयिष्यामि ।
 (पादयोः पतति)
 प्रश्नाः -
 (i) पदानि कुत्र विषमी भवन्ति ?
 (ii) कण्वः शकुन्तलां समृद्धिषु कीदृशी भवितुम् आशीर्वदति ?
 (iii) उन्मूलिता चन्दनलता इव का अस्ति ?

- 15 अधोलिखितयोरेकस्य चरित्रचित्रणं पंचवाक्येषु संस्कृतेन कुरुत – 1×5=5
शक्ररूपः बोधिसत्त्वः अथवा दौवारिकः
- 16 प्रश्नान् उत्तरत – 1+1=2
(i) 'अपदो दूरगामी च' इति कस्य विषये उक्तम् ?
(ii) कमलानि कः विकासयति ?
- 17 (i) स्वधर्मवर्तितं किम् ? 1+1=2
(ii) पिता कस्मात् उच्चतरः ?
- 18 शरीरायासजननं कर्म व्यायाम उच्यते । 1+1=2
लाघवं कर्मसामर्थ्यं दीप्ताग्नेर्मेदसः क्षयः ॥
(i) किं कर्म व्यायाम उच्यते ?
(ii) दीप्ताग्निः केन भवति ?
- 19 “अत्र सीते त्वया दृष्टा तापसी ब्रह्मचारिणी ।” 1+1=2
(i) कः कां वदति ?
(ii) अत्र सीतया का दृष्टा आसीत् ?
- 20 अधोलिखितं पद्यं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत – 1×3=3
ध्यानं हित्वा बहिरेहित्वं त्यज तव कुसुमं त्यज द्यूपम् ।
पश्यं स्तिष्ठ स्वेदजलार्द्रस्तान्निकटे कार्यक्षेत्रे ॥
(i) कविः किं त्यक्तुं कथयति ?
(ii) कविः जनं केन रूपेण स्थातुं कथयति ?
(iii) जनः कुत्र तिष्ठेत् ?
- 21 अधोलिखितश्लोकस्य अन्वये रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत – 1×3=3
यातयामं गतरसं पूतिपर्युषितं च यत् ।
उच्छिष्टमपि चामेध्यं भोजनं तामसप्रियम् ॥
अन्वयः –
यातयामम्, (i), पूतिपर्युषितम्, उच्छिष्टम् अपि च (ii) भोजनम् (iii) ।
- 22 रेखांकितपदमाधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – 1+1=2
(i) दौवारिकः प्रभुवर्यस्य आदेशं पालयति ।
(ii) त्वया सत्यमभिहितम् ।

- 23 कः कं प्रति कथयति ? 1+1=2
- (i) आर्य, त्वर्यतां, अस्मद्ग्रथं तत्रैव नयतु ।
- (ii) मनः शीघ्रतरं वातात् ।
- 24 रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत - 1+1=2
- (i) सत्यवानबलः _____ सबलात् सत्यवर्जितात् ।
- (ii) _____ गुरुतरा भूमेः ।
- 25 अधोलिखितं पद्यं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत - 1×3=3
- निर्ममो नित्ससत्त्वस्थो मिताशी सुस्मिताननः ।
सुकुतत्रः शिशुप्रेमी पितेवाश्रमवासिनाम् ॥
- (i) अत्र कस्य आश्रमस्य चर्चा अस्ति ?
- (ii) तत्र आश्रमवासिनां पिताइव कः आसीत् ?
- (iii) तस्य महात्मनः कृते प्रयुक्तं विशेषणद्वयम् लिखत ।
- 26 अधोलिखितं पद्यं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत - 1×3=3
- ईसावास्यमिदं सर्वं यत्किञ्च जगत्यां जगत् ।
तेन त्यक्तेन भुञ्जीथाः मा गृधः कस्यस्विद्धनम् ॥
- (i) इदं जगत् सर्वं केन व्याप्तम् अस्ति ?
- (ii) वस्तूनाम् उपयोगः कथं कर्तव्यः ?
- (iii) कस्यचिद् अन्यस्य धनं प्रति कीदृशः भावः भवेत् ?
- 27 कस्यचिदेकस्य पाठस्य सारांशं पञ्चवाक्येषु संस्कृतेन लिखत - 1×5=5
- कर्तव्यनिष्ठा
अथवा
त्याज्यं न धैर्यम्

खण्ड – ख
(अनुप्रयुक्त व्याकरणम्)

- 28 अधोलिखितानां वर्णानाम् उच्चारणस्थानानि लिखतः – $\frac{1}{2} \times 4=2$
ह, य, ष, त ।
- 29 रेखांकितपदेषु सन्धिच्छेदं कृत्वा संधिनाम लिखतः – 1×3=3
सर्वेन्द्रियाणि संयम्य । बह्वाशी स्वल्पसंतुष्टः ।
प्रभुभक्तश्च शूरश्च ।
- 30 संधिं कुरुत – 1+1=2
तत् + श्रुत्वा । उच्चैः + निश्वास्य ।
- 31 रेखांकितपदेषु कः मूलशब्दः काच विभक्तिः ? 1×2=2
(i) भार्या गृहे मित्रम् ।
(ii) त्वया सह यथोचितं व्यवहरिष्यति दुर्गाध्यक्षः ।
- 32 रिक्तस्थानेषु अंकानां स्थाने संख्यावाचकपदानि लिखतः – 1×3=3
(i) शरीरे (5) कर्मेन्द्रियाणि सन्ति ।
(ii) (1) ग्रामे बहुमतस्य हृदः आसीत् ।
(iii) (2) मत्स्यौ वसतः ।
- 33 रेखांकितपदयोः कः धातुः कश्चलकारः ? 1+1=2
(i) अहं मनोयोगेन पठिष्यामि ।
(ii) प्राणादयः प्रजापतिम् एतय अपृच्छन् ।
- 34 रेखांकित शब्दयोः उपसर्ग-प्रत्ययौ चित्वा पृथक् लिखतः – 1+1=2
(i) क्रोधः सुदुर्जयः शत्रुः ।
(ii) असाधुः निर्दयः स्मृतः ।

- 35 अधोलिखितयोः समस्तपदयोः विग्रहं लिखतः – 1+1=2
गुणाश्रितः । नीलकमलम् ।
- 36 अधोलिखितविग्रहाणां कृते समस्तपदं लिखत – 1+1=2
(i) कृष्णः च असौ सर्पः ।
(ii) खड्गः पाणौ यस्यसः ।
- 37 रिक्तस्थानेषु किं पदं भविष्यति ? 1+1=2
(i) अपात्रेभ्यः _____ दानं व्यर्थं भवति । (दा + क्त)
(ii) ग्रामे _____ वहति । (नद + डीप्)
- 38 कोष्ठगतशब्दस्य उपयुक्तरूपेण रिक्तस्थानानि पूरयत – 1×3=3
(i) _____ तुल्यः निधिः नास्ति । (दान)
(ii) _____ सर्वतः गृहाणिसन्ति । (नगर)
(iii) _____ नमः । (गुरु)

खण्ड – ग
(रचनाकौशलम्)

- 39 अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्त प्रश्नान् उत्तरत – 1×5=5
जन्मनः पञ्चमे सप्तमे वा वर्षे प्रायः विद्यारम्भः क्रियते । ततः चतुर्दश-षोडशना वर्षं पर्यन्तं विद्याध्ययनं क्रियते । इयम् अवधिः छात्रजीवनं कथ्यते । इयं कालावधिः अस्माकं भाविजीवनस्य आधारशिलात्वेन विद्यते । छात्रजीवने सर्वेः पूर्णनिष्ठया विद्याध्ययनं ज्ञानार्जनं च कार्यम् येन सुयोग्यतां प्राप्य जीवनयात्रायां सर्वे उन्नतिशालिनः सुखिनश्च भवेयुः । छात्रजीवने परिश्रमेण एव विद्यार्जनं भवति । अत एव कथ्यते विद्यार्थिनः कुतः सुखम् ।
- प्रश्नाः –**
- (i) विद्यारम्भः कदा क्रियते ?
(ii) विद्याध्ययनस्य अवधिः का ?
(iii) भाविजीवनस्य आधारशिला का ?
(iv) 'अस्माकम्' इति पदस्य मूलशब्दः कः ?
(v) विद्यार्थिनः किं न लभन्ते ?
- 40 अधोलिखित विषयमधिकृत्य मञ्जूषापदसहायतया एकम् अनुच्छेदं लिखत – 1×5=5
अस्माकं देशः

मञ्जूषा
भारतम्, वयं, नागरिकाः, अस्य, भारते, राज्याः अनेकभाषा भाषिणः, विविध संस्कृतिवन्तः, अनेकपर्वोत्सवाः, मन्यन्ते, अनेका नद्यः, पर्वताः सुन्दरं, जलवायुः

41 भवान् प्रमोदः, भवतां मित्रं विजयः अखिलभारतीय संस्कृत नाटक प्रतियोगितायां 1×5=5

प्रथम पुरस्कारं लब्धवान् तदर्थं तं प्रति मंजूषायां, प्रदत्तैः शब्दैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा शुभकामना पत्रं लिखतु ।

मुम्बईतः

तिथि : _____

प्रिय मित्र विजय,

सस्नेह नमस्ते ।

श्रुतम् मया यत् _____ अखिलभारतीय नाटक प्रतियोगितायां प्रथम पुरस्कारं _____ इति महतः _____ विषयः तदर्थम् अस्माकं शुभकामनाः _____ । भविष्ये अपि एवमेव अभिनयकार्यक्रमेषु _____ स्थानं प्राप्नुयात् इति कामये ।

मंजूषा

लब्धवान्, भवान्, स्वीकरोतु, प्रमोदस्य, उत्तमं ।

42 अधोलिखितं चित्रं दृष्ट्वा मंजूषापदसहायतया पञ्च वाक्यानि संस्कृतेन लिखत – 1×5=5

मंजूषा

षड्ऋतवः, तेषु, ऋतुराजः, वसन्तः, प्रधानः सर्वोत्तमः, सुखकरः, हितकरः च, अयं ऋतुः, काम देवस्य मित्रं, मन्यते, जनाः, पशु पक्षिणः भवंति, प्रमुदिताः, नवपल्लवानि, पुष्पाणि, पादपेषु, प्रकृतौ, नवचेतना, मनोरमः, ऋतुः ।

